

ƏLİ RZA XƏLƏFLİ,
Şair-publisist,
Beyxəlxalq Rəsul Rza mükafatı laureatı

Ön söz əvəzi

Şəddat Cəfərov 50 ildən çoxdur ki, sözlə ünsiyyətdədir. Zənnimizcə, söz təbiətən canlı varlığa daha çox yaxın olduğu üçün onun müxtəlif məqamlarda təzahür edən rəngləri sözü yaradan, sözü dünyaya gətirən müəllifin mənəvi mühitinin göstəricisi kimi üzə çıxır. Bu mənada Şəddat müəllim də hər hansı bir dəyərli ədəbi örnək haqqında yazmadan əvvəl onun yarandığı məkanı, yaradıcısı olan sənətkarı, ən başlıcası, dövrün özünü diqqətlə araşdırır.

Təbiət etibarını ilə hər bir yaradıcı insan orijinaldır. Özündən əvvəlki kimsəni təkrar etmir. Bu mənada Şəddat Cəfərovun tədqiqat obyektindəki hər bir sənətkarın özü də tədqiqat zamanı orijinal tərəfləri ilə oxuculara təqdim olunur.

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, Şəddat müəllim ədəbi tədqiqat zamanı ruhuna doğma olan, yaradıcılığına yaxından bələd olduğu sənətkarların əsərlərinə daha çox diqqət yetirir. Elə beşinci cildə toplanmış ədəbi düşüncələrin xarakterik obrazlarını öləri də olsa, xatırlatmaq yerinə düşürdü.

Yazıçı Qafar Cəfərli, tədqiqatçı alim Yədulla Ağazadə, Xəlx yazıçısı Çingiz Abdullayev, folklorşünas alim Qəzənfer Paşayev, tədqiqatçı-ədəbiyyatşünas Gülxani Pənah və digərlərinin əsərlərinə diqqət yetirməsi, əlbəttə, təsadüfi deyil. Çünki bu müəlliflərin hər biri ilə Şəddat Cəfərov ədəbi ünsiyyətdədir. Hətta onların özləri ilə şəxsən yaxında ünsiyyətdə olmasa da, yaradıcılıqlarını əhatəli şəkildə, ardıcıl olaraq izləyir, öyrənir və bundan sonra onun yaddaşında iz buraxan məqamları fikir müstəvisinə gətirir.

Maraqlıdır ki, Şəddat müəllim üçün kimin hansı vəzifədə və yaxud hansı bölgədə olmasının heç bir dəxli yoxdur. Təki seçilmiş ədəbi örnək, elmi-oublisistik yaradıcılıq nümunəsi onun mənəvi mühitində müəyyən əks-səda yaratmış olsun. Məlumdur ki, Qafar Cəfərli son onillikdə ədəbi mühitimizdə xüsusi fəallığı ilə seçilən müəlliflərdəndir. Onun bir sıra povest, roman və hekayələri ardıcıl olaraq nəşr olunur. Kimsəyə sirr deyil ki, Qafar Cəfərlinin kitabları ədəbi camiyədə həmişə xüsusi maraqla qarşılanır. Kitabları geniş ədəbi müzakirələrin mövzusunə çevrilir.

Şəddat Cəfərov haqqında danışdığı müəlliflərin əsərlərini təhlil etməzdən, təqdim etməzdən əvvəl bu əsərlərin yarandığı məkanı və psixoloji mühiti özünəməxsus xüsusi yanaşmalarla oxucularına çatdırır.

Şəddat Cəfərov Qafar Cəfərov haqqında yazdığı qeydlərinə ayrı-ayrı bölgələrin yaradıcılıq təbiətinə xas olan keyfiyyətləri fərqəndirən qeydlərə başlayır. Yalnız bundan sonra Qafar Cəfərlinin yaşayış-yaratdığı məkanı diqqət mərkəzinə çəkir: "Azərbaycanda hər bir bölgənin özünə xas olan təbiətini, xasiyyətini göstərən cəhətlər var; bir bölgədə saz üstünlük təşkil edir, başqa bir bölgədə poeziya və saz daha qabarıq görünür, tamam başqa bölgədə klassik ənənələrə əsaslanan şeir, poeziya daha çox diqqəti cəlb edir. Bu mənada Gədəbəy, Qazax-Tovuz, Şirvan – Şamaxı bölgələri daha çox fərqlənir. Əlbəttə, Qarabağın da çox ecazkar təbiətinə uyğun zəngin mənəvi mühiti var. Birmənalı şəkildə qeyd etmək istərdim ki, bizim cənub bölgəsinin də çox zəngin mənəvi aləmi həmişə, nöinki, Azərbaycanın özünün, eləcə də, xarici ölkə turistlərinin də diqqətini cəlb edib. Birincisi, bizim doğma Lənkərandan başlayaraq ölkəmizin cənub sərhədlərinə, eləcə də, üzü dağalaracan gözəl təbiət mənzərələri, göz oxşayan meşələr,

Redaktor və ön sözün müəllifi: Əli Rza Xələfli, şair-publisist, Beyxəlxalq Rəsul Rza mükafatı laureatı
Rəyçi və son sözün müəllifi: Mahmud Allahmanlı, filologiya elmləri doktoru, professor
Əzəldən bağlyam söza (ədəbi düşüncələr) beş cildə, 5 ci cild,
Gənclik nəşriyyatı, 2024. 400 səhifə.

ANNOTASIYA

Yazıçı-publisist Şəddat Cəfərov "Əzəldən bağlyam söza" ədəbi düşüncələrdən ibarət beşcildliyinin sonuncu – beşinci cildini oxuculara təqdim edir. Kitabın bu hissəsində də ədəbiyyatımızın müasir dövrünü xarakterizə edən yazılar əsas təşkil edir. Müəllif ardıcıl olaraq ədəbi-prosesi izləyir, oxucu düşüncəsində yer alan ədəbi-bədii yaradıcılıq nümunələrinə münasibət bildirir. Ayrı-ayrı əsərlərin bədii məziyyətlərini oxucular üçün təhlilə çəkir, maraqlı məqamları şərh edərək münasibət bildirir.
"Əzəldən bağlyam söza" ədəbi düşüncələr toplusu əvvəlki cildlərin davamı olaraq nəşr olunur.
Bu kitabın da oxucuların dərin marağına səbəb olacağına inanırıq.

SÖZÜN CANLI VARLIQ GÜCÜ

dağlar, çaylar, bir sözlə, flora və fauna – bütövlükdə hər vaxt bu yerlərə yolu düşənlərin gözlərini oxşayır. Təkrarsız mənzərələr hər kəsin yaddaşına hopur". Özü demiş, cənub bölgəsinin ecazkar təbiəti necə ki, yazıçılara ilham mənbəyi olub, elə Şəddat müəllim üçün də cənub bölgəsinin təbiəti gözəllikləri onu yaradıcılığa həvəsləndirən əsas amillərdəndir.

Şəddat müəllim Qafar Cəfərli haqqında qeydlərini tədqiqatçı Musa Xanbabazadənin ədəbi-tənqidi düşüncələrinin motivi üzərində qurur. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, Qafar Cəfərli yaradıcılığı geniş şəkildə tədqiqatə cəlb olunub. Müəllifin qeyd etdiyi kimi Azərbaycanın görkəmli alimləri, publisistləri, yazıçı həmkarları tərəfindən onun əsərlərinin bədii məziyyətləri, psixoloji təsir gücü haqqında dəyərli yazılar qələmə alınıb. Müəllifin özünün etiraf etdiyi kimi haqqında geniş məqalələr yazılmış Qafar Cəfərli yaradıcılığı tədqiq edərək onun haqqında dəyərli məqalələr çıxış etmiş müəllifləri unutmur. Onların sənətkara yaradıcılıq diqqətini xüsusi yanaşma ilə dəyərləndirməyə çalışır. "Qafar Cəfərli sözünün işığında" adlı qeydlərin nisbətən əvvəldə görkəmli tədqiqatçı-publisistlərin diqqətini cəlb edən cəhətlərə də ayrıca yer ayırır: "Qafar Cəfərli sözün həqiqi mənasında dövrümüzün real nəsrinin ən yaxşı nümunələrini yaradan bir sənətkar kimi artıq mənəvi mühitimizdə kifayət qədər aydınlığı ilə görünən sənətkardır. Bu günlərdə mən Qafar Cəfərlinin hekayələri haqqında, ümumiyyətlə, nəsr yaradıcılığı haqqında düşüncələrimi ifadə edən kitabımı bitirib nəşr üçün istehsalatə təqdim etmişəm. Dövrümüzün tanınmış ziyalıları, söz-sənət adamları Əli Rza Xələflinin ön sözü, kifayət qədər tanınan, nüfuzlu alim, professor Mahmud Allahmanlının son sözü ilə həmin kitab artıq mətbəədədir. Ancaq bu ərsəfdə qarşıma yeni bir diqqəti çəkən kitab da gəldi. Bu da tədqiqatçı alim Musa Xanbabazadənin "Qafar Cəfərli sözünün işığında" adlanan kitabıdır. Burada mənim üçün maraqlı olan budur ki, Qafar Cəfərli nəsrini mən diqqətlə öyrənməyə çalışdığım kimi mənəndən də əvvəl bu istedadlı yazıçını öyrənən, tədqiq edən bir alimin də olduğunu mən gördüm, bu da mənim istər-istəməz diqqətimi cəlb etdi". Onu da qeyd edim ki, Qafar Cəfərlinin "Saatin 61-ci dəqiqəsi" adlı kitabı bir çox məziyyətlərinə görə geniş ədəbi tədqiqatə layiqdir. Elə mən özüm də bu kitab haqqında düşüncələrimi yazıya gətirmişəm və qeyd etmişəm ki, müəllif "saatin 61-ci dəqiqəsi" anlamı ilə zamandan çıxmanın fəlsəfi mahiyyətinə varır. İnsanın insanlığı müəyyən hədd, zaman və məkan daxilində qoruya bilən dəyərləri yazıçının necə təqdim etdiyini diqqətə çəkməyə çalışmışam. Əlbəttə, "Qafar Cəfərli sözünün işığında" məqaləsi tədqiqatçı Musa Xanbabazadənin qeydləri əsasında yazıldığı üçün müəllif onun da həyat yoluna, yaradıcılığına xüsusi diqqət ayırır. Əsas odur ki, Musa Xanbabazadənin təmsalında müəllif yazıçı həmkarının yaradıcılığını xüsusi can yangısı ilə təhlil edən söz adamlarının fədakarlığını yüksək qiymətləndirir.

Şəddat Cəfərovun ədəbi düşüncələr yaradıcılığı sərhəd tanımır. Ədəbi-mənəvi mühitimizin vətən sərhədlərindən kənarlara çıxmış üfüqlərinə nəfəs etməyi özünə borc bilir. Bu mənada onun "Sözün bitməyən yeri" adlı məqaləsi daha çox xarakterikdir. Bu məqalə yazıçı-publisist Ulduz Qasımın "Nöqtələrin dedikləri" kitabı üzərində düşüncələrdən ibarətdir. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, Ulduz Qasım Moskvada yaşayır. Demək olar ki, onun bütün ömrü qürbətə keçib. Amma bu qürbət yalnız cismani

xarakter daşıyır. Onun zəngin yaradıcılığı göstərir ki, o həmişə Azərbaycanla bağlı olub, Azərbaycanın son qərindəfəki acı taleyinin ağrıları Ulduz Qasımın da varlığına hopub. Onu da qeyd etmək yerinə düşür ki, Ulduz Qasım Şəddat Cəfərovun mükəmməl yaradıcılıq əlaqələri var. Məlum olduğu kimi Şəddat Cəfərov görkəmli poliqrafçı alimdir. Azərbaycanda poliqrafiyanın elmi-nəzəri istiqamətlərini də tədqiqatları ilə müəyyən edib.

İki yaradıcı şəxsin arasındakı mənəvi əlaqələr ciddi yaradıcılıq münasibətlərinə çevrilib. Şəddat müəllim Ulduz Qasımın son illərdə qələmə aldığı bir sıra əsərləri yüksək poliqrafik səviyyədə nəşr edib oxuculara çatdırır. Onu da qeyd etmək ki, Şəddat müəllimin nəşr etdiyi kitabları diqqətlə öyrənir, oxuyur və əlbəttə, öz mülahizələrini də rəy, ön söz və s. formalarda yazıb və kitabə əlavə edir.

Şəddat Cəfərovun U. Qasımın "Maral" romanı. "Nöqtələrin dedikləri" publisistik kitabları haqqında maraqlı, geniş və əhatəli rəylər yazıb. Bu rəylərin hər biri sözün həqiqi mənasında ədəbiyyatı duyan, yüksək ədəbi zövqü olan müəllif tərəfindən yazıldığına təsdiq edən gücdədir. Əlbəttə, burada söhbət "Nöqtələrin dedikləri" kitabına Şəddat müəllimin münasibətindən bəhs edib.

Öz ənənəsinə sadiq olaraq Şəddat Cəfərov Ulduz Qasımın yaradıcılığını şərtləndirən məqamlara bəri başdan diqqət yetirir. Hətta o göstərir ki, yazıçının qürbətə yaşayış-yaşamağa onun yaradıcılıq kredosuna xələl gətirə bilməz. Hər bir yazının əvvəlində Şəddat Cəfərov maraqlı esse üslubu ilə ədəbi-psixoloji düşüncələrini oxucularla bölüşür: "Yazıçı taleyində vətəndən kənarə yaşamağın çox ciddi rolu var. Söhbət onda deyil ki, yazıçı vətəndən kənarə yaşayır, vətən ağrıları çəkir, yurd həsrətini varlığında daşıyır və buna görə də daha təsirli yazır. Zənnimcə, bu cür yaşama düzgün deyil. Çünki yazmaq üçün, yaratmaq üçün birinci növbədə yazıçının mənəvi-psixoloji hazırlığı olmalıdır. Ən başlıcası, anadangəlmə istedadə sahib olmalıdır. Yalnız istedadə sahibləri sözlə savaşa ümumi dil tapa bilər və sözlə savaşın yaratdığı mühitdə özünü ifadə edə bilər.

Mən özüm də ayrı-ayrı vaxtlarda işimlə bağlı olaraq vətəndən kənarə yaşamağı olmuşam. Tam səmimiyyətimlə deyirəm ki, sözün həqiqi mənasında vətənlə bağlı hər hansı bir hadisə həmişə qəlbimi titrədir. Doğma yerlərdən gələn insanları öz əzizim, qohumları kimi qarşılaşmışam. Onlarla vaxtına qızırqanmadan söhbət etmişəm. Söhbətimizin də məği belə olub ki, vətəndə nələr baş verir... Sözüm bunda da deyil. Doğrusu, belə fikirləşirəm. Vətəndən kənarə olmaq, vətənə uzaqdan baxmaq daha çox imkan verir ki, son vətəndə baş verən hadisələrə daha doğru, daha düzgün, bir sözlə, daha obyektiv münasibət göstərəsən. Bunun özü də zənnimcə, yazıçı üçün mühüm şərtlərdəndir". Bu qeydlər göstərir ki, müəllif üçün yazıçının hansı məkanda olmasının da xüsusi fərqi var.

Onu da qeyd etmək yaxşı olar ki, Şəddat Cəfərovun yaradıcılığını yaxşı öyrəndiyi müəlliflərin sırasında Ulduz Qasım ön yerlərdən birini tutur.

Ulduz Qasımın həyat və yaradıcılıq yolunu mən də diqqətlə öyrənməyə çalışmışam. Hətta onun zəngin yaradıcılığında bəhs edən "Yazıçının vətən dağı" adlı ikicildliyini də qısa müddətdə qələmə alıb elə Şəddat müəllimin poliqrafiya müəssisəsində nəşr etdirmişəm.

Əvvəli 2-ci səhifədə

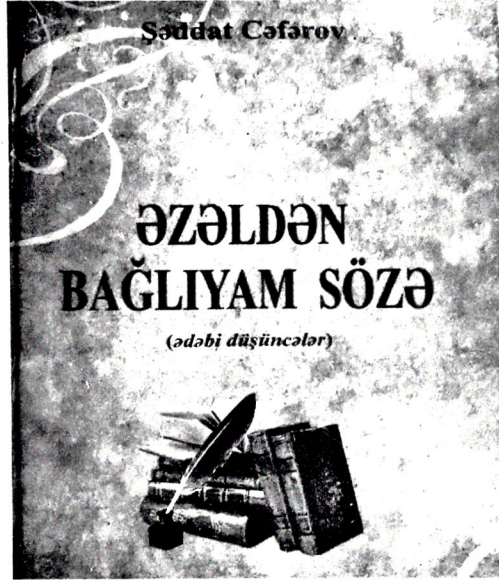
Şəddat müəllim "Yazıcının vətən dağı" kitabının cildlərinə də dəyərli rəylər yazıb. "Sözün bitməyən yeri" adlı məqaləsində də Ulduz Qasımın geniş və əhatəli yaradıcılığına diqqət yönəlir. Hətta onun yaradıcılığının tədqiqat güzəstəsi olan "Yazıcının vətən dağı" kitabının da məziyyətlərindən bəhs edir. Onu da deyir ki, Ulduz Qasımın yaradıcılığı zəngin Qarabağnamələr silsiləsidir. Ulduz, demək olar ki, yaradıcılığının əsaslı mərhələsinə Qarabağın işğalının sözü götürülməsindən başlayır. Bir qərinə ərzində xalqımızın çox böyük faciəyə həyat yolu hissə-hissə onun romanlarının bədii tədqiqat obyektinə çevrilir.

Əsas odur ki, Şəddat Cəfərov Ulduz Qasımın xoşbəxt taleli yazıçı hesab edir. Zənnimcə, burada o doğru mövqedədir. Çünki xalqın faciəyə yolunu təsvir edərkən hər bir əsərinin sonluğunda nikbin notlarla gələcəyə inamını qoruyub saxlayırdı. Və nəhayət, Ulduz Qasımın "Qarabağda qiyamət" adlı möhtəşəm romanı ilə qələbəmizin tənənəsi bədii salnamənin qızıl zəncirində ədəbi fakta çevrildi. Söz yox ki, Ulduz Qasım kimi sənətkarlar hansısa bir uğurdan qürənlənib qələmə yerə qoymaz. Elə "Nöqtələrin dedikləri" ədəbi-publisistik kitabı da göstərir ki, Ulduz Qasım üçün Qarabağ mövzusu. Qarabağın azad edilməsi uğrunda mübarizə motivi nə qədər yazılsa belə, tükənən deyil.

"Nöqtələrin dedikləri" kitabında Azərbaycanın bir əfsanəvi qəhrəmanının tale yolu ilə bağlı elə emosional duyulanmalar var ki, təkrar-təkrar oxusan belə yenə qayıdıb oxumaq istəyirsən. Bu, hətta xarici ölkə müharibə tədqiqatçıların da diqqətini cəlb etmiş Natiq Qasımın haqqındakı qeydlərdir. Şəddat Cəfərov Ulduz Qasımın Natiq Qasımın haqqındakı sanki poetik bir əhvalla yazıya gətirilmiş ədəbi parçaya seyrçi nəzərlə baxıb keçmir: "Vətəninə sevmə, onun torpaqlarının düşmən tapdağında qalmağı mənliliyi qəbul edə bilməyənlər belədi. Baxmayaraq harda doğulub, haranın suyun içib, haranın çörəyini yeyib. Azərbaycan hamımızdır. Hər kəsindir. Onun bir zərrə boyda torpağına kəm baxana düşmən kəsilib. Bizim yad torpaqlarda gözümdə yoxdu. Ancaq bizim torpaqlarda gözü olanları bağışlaya bilmirik. Bu Türkün qanındadı, canındadı, tərbiyəsindədi. Laylasıyla deyilir qulağına. Mərdlik, vətənpərvərlik, igidlik, mərhəmətli olmaq, qeyrət və namus ata qanılla, ana südüylə ötürülür Türkün övladına: Türklərin doğduğu aslan, qurd olur, Ayaq basdığı yer Vətən, Yurd olur. Mərdin övladı da, sözsüz mərd olur. Rədd ol torpağımdan, elimdən namərd! Aslana döndü Natiq o günlərdə. İçində Xocalının dünyada təkrar olunmayan faciəsinin ağrıları yaşayan igid nəfəs ala bilmirdi ağrıdan. Qisas hissiylə qovrulurdu. Gecəyarısı dinc insanları vəhşicəsinə qətlə yetirən barbarlardan öc almaqdan savayı fikri yoxdu. Buna görə də könüllü öc almağa gəlmişdi varvarlardan...". Şəddat Cəfərovun bu parçaya xüsusi diqqət yetirməsi təsadüfi deyil. Bununla gələcəyin insanlarına belə bir məlumat ötürür ki, vətənin ağır günlərində vətən sevdalı hər bir gənc hətta əsirlikdə olsa belə, mübarizədən kənarda deyil.

Ulduz Qasımın mənsub olduğu kəndin özü də sözün həqiqi mənasında əfsanəvi qəhrəmanlıqları ilə seçilən oğulların yurdudur. Kəlbəcər dağlarına, düşmənin arxasına keçmiş qəhrəman partizanlar hər birimizin yaxşı yadındadır. Məhz onlardan biri – Həsən Həsənov Ulduzun yaxşı tanıdığı igidlərdəndir. İstər Həsən, istərsə də, Şahbaz və yaxud Dilqəm sübut etdi ki, düşmən torpaqları işğal edib onu öz tapdağında saxlamağa çalışsa da, bizim qəhrəmanlarımız üçün bu torpaqlar güc mənbəyidir. Sözün həqiqi mənasında çox qədim zamanlardan bəri torpaq ona sevgi bəsləyən hər bir igid üçün əsas istinaddır. Yunan əsərinəndəki Antey əfsanəsi də təsadüfi yaranmayıb. Bir sözlə, Ulduz Qasımın öz qəhrəmanlarına güvənli münasibəti Şəddat Cəfərovun təhlillərində kifayət qədər aydınlığı ilə yer alır. Hətta Ulduzun öz həmkəndlisi Həsənə bağlı düşüncələri, eləcə də, onun döyüş yoldaşları haqqındakı qeydləri Ş.Cəfərovun diqqətindən kənarda qalmır: "Bir kənddən olsaq da, onu yaxşı tanıyırdım. Böyük qardaşıyla orta məktəbi birlikdə bitirmişdik. Barəsində bildiyim tək şey, həmkəndlim olması idi. Sonralar öyrəndim ki, Cəbrayılın, Mehdiyin, Qarabağımızın igid oğlanlarından biri də Həsəndi. Həsən Həsənov... Birinci Qarabağ müharibəsi başlananda səkizinci sinifdə oxuyurmuş. Qara buludlar Qarabağın üzərini aldığı əşidəndə, hərbiçilərlə oğurlar alır. Cəmiş Naxçevanski adına Hərbi Liseyə qəbul olunur. İllərlə Şərq döyüş üsullarını məşq edir. Karate üzrə fəxri fərmanlara, mükafatlara layiq görülüb. Çox yerlərdə çalışıb. Müəllimə ilə ailə qurub. İki qızı dünyaya gəlib. Onun igidliyi Kəlbəcərə səfərdən sonra başlayıb. Hələ İkinci Qarabağ Müharibəsinin başlamasına bir neçə il qalmış, dostları Dilqəm Əsgərov və Şahbaz Quliyevlə bərabər etdikləri bu səfərdə Həsən özünün qəhrəmanlığını göstərə bilib. Erməni qaynaqlarında verilən məlumatlara görə "Niva" markalı maşını saxladığı, bir neçə hərbi vəzifəli şəxsləri güllələyən Həsən Həsənov ordan qaça bilib. Lakin sağ qalmış qadının verdiyi məlumata görə onu təqib edəblər. Sonunda saxlanılan

oğlan, düşməne tabe olmadığına görə güllələnib. Şəhidi 2014-cü ilin oktyabrında təhvil veriblər. Düşmən gülləsinin gözüne dik baxan qəhrəmanlardan olan Şəhid Həsən Həsənovun məzarını ailəsi, qohumları, dostları te-tez ziyarət edir. Ən çox da həyat yoldaşı və qızları ona baş çəkir. Həsənin böyük qızı tibb universitetinin ikinci kursunda oxuyur. Həmişə atasının adına layiq olmağa çalışır. Onunla fəxr edir. Biz də sənənin fəxr edirik, Şəhid Həsən Həsənov, rahat yat...". Bu qeydlər Şəddat Cəfərovun yaradıcı insan kimi münasibəti də xüsusi maraqa doğurur. Hətta bu qeydləri necə həyəcənə oxuduğunu, necə iztirablı hisslər keçirdiyini yazması da göstərir ki, hər bir ədəbi parça onun mənəvi mühitində xüsusi əks-səda doğurur. O, bütün yazılarında sözü canlı varlıq kimi yaşayır. Hiss olunur ki, Ulduz Qasımın yazılarını məxsusi olaraq daha artıq canlı varlıq hesab edir.

SÖZÜN CANLI VARLIQ GÜCÜ

Şəddat Cəfərov Ulduz Qasımın Həsən Həsənova müraciətlə yazdıqlarını sanki öz varlığını keçirir və bu müraciətlərə doğmalılıqla öz imzasını da əlavə edir, əlbəttə, mənəvi olaraq.

Yuxarıda biz qeyd etdik ki, Şəddat Cəfərov üçün ədəbi mühitə yanaşmada hər hansı bir amil maneçilik yarada bilmir. O, böyük yaradıcılıq istəyi ilə ayrı-ayrı müəllifləri öyrənməyə çalışır. Onların yaradıcılığını təhlil edərək cəmiyyət üçün maraqlı tərəflərə xüsusi diqqət yetirir. Kimsəyə sirr deyil ki, Çingiz Abdullayev bu gün dünyanın ən məşhur yazıçılarından biridir. Onun çox geniş və əhatəli yaradıcılıq sərhədləri çoxdan ölkəmizin hüdudlarını aşıb. Xarici ölkələrdə onun əsərlərinin əsasında filmlər çəkilir, seriallar dünya tamaşaçıları tərəfindən xüsusi intizarla izlənilir.

Əlbəttə, Çingiz Abdullayev kimi sənətkarın yaradıcılıq yolunu öz ədəbi mühitimizdə öyrənilməsi də vacib amillərdəndir. Bu baxımdan ədəbiyyatşünas alim Gülxani Pənahnın və gənc tədqiqatçı Tural Məzahir oğlunu "Azərbaycan ədəbiyyatında detektiv janrı" əsəri xüsusi maraqa doğurur. Bu əsər Çingiz Abdullayevın yaradıcılığı əsasında qələmə alınmış.

Yazım əvvəlində verilmiş qeydlərdən məlum olur ki, Şəddat Cəfərov Çingiz Abdullayev haqqında tədqiqat əsərini görəndə xüsusi fərəh hissi keçirir. Axı detektiv ədəbiyyat milyonlarla oxucunun maraqa dairəsində olsa da, detektiv yazıçılar və onların əsərləri həmişə tənqidçilərin, elmi araşdırma aparın ədəbiyyatşünasların maraqa dairəsində olmur. Zənnimcə, Şəddat Cəfərovu sevindirən əsas cəhət ondan ibarətdir ki, Azərbaycan ədəbiyyatında dünya səviyyəsində uğur qazanmış detektiv yazıçı olduğu kimi bu yazıcının yaradıcılığını təhlil edən, elmi şəkildə araşdırın tədqiqatçılar da var. Görünür, elə bu hisslərin təsiri altında Şəddat Cəfərov dünya ədəbi arenasında tanınan Çingiz Abdullayevi bir növ təzədən öz oxucularına təqdim edir. Bu da təsadüfi deyil.

Son vaxtlar yazıcının yaradıcılığı ilə yaxından tanış olmayan bir sıra gənc ədiblər peyda olublar ki, onlar Çingiz Abdullayevın yaradıcılığını nöinki təqdir etmir, hətta qəbululunmaz sayır. Şübhəsiz, bu, sənətkara qarşı ədalətsiz mövqedir. Hər bir zamanda ədalətsizliyə qarşı kimsə haqq səsini ucaldı bilən bir şəxs ortaya çıxır. Zənnimcə, elə

Çingiz Abdullayev haqqında tədqiqat əsərini yazmış Gülxani Pənah və Tural Məzahir oğlu, eləcə də onların təhlil etməyə çalışın, maraqlı fikirləri ilə sənətkarın gündəmə gətirən Şəddat Cəfərov da elə ədalət hissinin təsiri altında öz düşüncələrini həm elmi tədqiqat, həm də ədəbi-publisistik yönümdə diqqət mərkəzinə gətiriblər.

Şəddat Cəfərov tədqiqat əsərinin dərinliklərinə vararkən yeri gəldikcə Çingiz Abdullayev haqqında həyatı reallıqları əks etdirən düşüncələrini də oxucularla bölüşür. Bu reallıqlar nədən ibarətdir? Məqalədə müəllifin qeyd etdiyi kimi Ç.Abdullayev rəusdilli sənətkardır. Ümumiyyətlə, dünya ədəbiyyatında yazıçılar hansı dildə özlərini daha yaxşı ifadə edərlərsə, o dildə də yazmağa üstünlük verirlər. Bu mənada Çingiz Abdullayev də istisna deyil. Biz dünya oxucusunun gündəmində olan bir sənətkarı nə üçün rus dilində yazdığına görə ittiham edə bilmərik. Yəqin ki, Şəddat Cəfərovun da əsas məqsədi Ç.Abdullayevə qarşı nihilist mübarizə aparın müəlliflərə cavab vermək deyil. O, həmin müəlliflərə cavabı həyatın ixtiyarına buraxır. Amma əvəzində Çingiz Abdullayevın zəngin mühitini əks etdirən tədqiqat əsərini çox maraqla təhlil edir. Tədqiqat əsərinin diqqət çəkən məziyyətlərini oxucularına çatdırır.

Məlumdur ki, hər bir kitabın haqqında yazılmış annotasiyada kitabın əsas ideyası, məziyyətləri təzis şəkildə ifadə olunur. Şəddat müəllim də məxsusi olaraq "Azərbaycan ədəbiyyatı detektiv janrı" kitabının annotasiyasına bu baxımdan diqqəti yönəltdi: "Bu monoqrafiyada Azərbaycan və dünya ədəbi prosesində detektiv əsərlər müəllifi kimi tanınan Çingiz Abdullayevın xüsusi siyasi detektiv janrın inkişafında rolu tədqiqatla cəlb edilir. Dünya şöhrətli Azərbaycan yazıçısının müasir ədəbi prosesdə rolu, qlobla dünyada baş verən proseslərin Azərbaycan detektiv ədəbiyyatında əksi, dünya oxucularının bu əsərlərə marağı, yazıcının detektiv əsərlər müəllifi kimi dünya detektiv janrının inkişafında tutduğu yer müəyyənləşdirilir. Monoqrafiyada Azərbaycan ədəbi prosesində detektiv janrı, onun inkişafı yolları araşdırılır, dünya ədəbi prosesində mövcud olan detektiv janrla

müqayisəli şəkildə tədqiqatla cəlb edilir, detektiv əsərlər müəllifi Çingiz Abdullayevın yaradıcılıq yolu, onun sənətkarlıq keyfiyyətləri təhlil və tədqiqatı tapır. Monoqrafiya Azərbaycan ədəbi prosesində detektiv janrın araşdırılması cəhətdən Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığına dəyərli töhfədir". Zənnimcə, bu qeydlər çox şey deyir. Çingiz Abdullayevın yaradıcılığına elmi yanaşmanın mahiyyəti də bu qeydlərdə əks olunub. Ümumiyyətlə, Çingiz Abdullayev kimi sənətkarlar bəlkə də kimsənin onun yaradıcılığını təqdir edib-ətməsinə heç ehtiyacı yoxdur. Amma vicdani yanaşma bizdən tələb edir ki, xalqımızın dəyərli sənətkarının zəngin yaradıcılığını təqdir edərək oxucu ilə onun böyük sənəti arasında körpü yaradaq.

Əgər Çingiz Abdullayevın Azərbaycan ədəbi-mənəvi mühitində sənətkar gücünü, onun oxucuları öz əhatəsində, cazibəsində saxlamaq qüvvəsini qədrincə göstərə bilsək, onda heç nihilistlərin də sadəcə qanqaraldıcı münasibətlərinə yer qalmaz.

Onu da deyir ki, həmin günlərdə, yəni Çingiz Abdullayev şəxsiyyətinə haqsız hücumların baş alıb getdiyi dövrdə mən də "Kredo" qəzetində düşüncələrimi essevari üslubda yazıb oxuculara çatdırmışdım. Xüsusilə təqdir olunan cəhət budur ki, mənim qeydlərim də Şəddat Cəfərovun diqqətini cəlb etmiş, o həmin qeydləri Çingiz Abdullayev haqqında tədqiqatı araşdırarkən bir daha həmin qeydləri oxucu diqqətinə çatdırmışdır: "Bəri başdan deyirəm; mənim Çingiz Abdullayevlə heç bir dostluğum, ən adi səviyyədə ünsiyyət və münasibətim yoxdur... Ancaq Azərbaycanla hər kəs, yəni ədəbiyyatdan, sözdən xəbəri olan hər kəs yaxşı bilir ki, o, dünyaya çıxışı olan çox azsaylı yazıçılarımızdandır... Kifayət qədər şöhrətli sənətkardır... İki gündür eyhamlar, birbaşa tələblər məni lap tənəyə gətirib, ikrah doğurur... Guya münasibət bildirməməyə xalqın tərəfində deyiləm... Bu cür yanaşma mənəvi eybəcərlik deyilmə... İndi mənəndə münasibət istəyənlərə sözlüm: Məni özününkü bilib, Çingiz Abdullayevi linç edənlərə deyirəm: -Sizinlə həmrəy olmaqdan əvvəl, Çingiz Abdullayevlə birgə, daha doğrusu, onun əvəzinə linçə getmək bir fəxarət olardı...."

Bəli qərəzə qarşı acıq vaxtı ölüm gözə görünmür... MƏNƏ DEYİRLƏR NİYƏ YAZMIRSAN: bu da bu, yazdım... Bilirəm turşməzə sifətiniz lap turş olacaq... Burada bir şahid ifadəsini diqqətinizə çatdırım.

Əvvəlki 4-cü sahifədə

ABŞ -də yaşayan bir həmyerlimiz yazır: "Amerikada -mən yaşadığım ştatda kitab mağazalarında, eləcə də kitabxanalarda Çingiz Abdullayev kitabları satılır. Mən Çingiz Abdullayevi Amerikada tanımışam. Keçmiş sovet hökumətindən bura köçən adamlar hamısı bu yazıçı ilə fəxr edirlər, nəinki, tək azərbaycanlılar". İfadənin müəllifi mənə müricətlə sözüne davam edərək bildirir: "Əlirza Xələfli, nəinki kitablarına marağ böyükdür, Çingiz Abdullayevin əsərlərinə çəkilmiş kinolara və seriallara da həvəslə baxılır. Mən Amerikadan danışıram". Bəli ifadəsinin təqdim etdiyim şəxs 40 ildir ABŞ-də yaşayan Xaqani İmanovdur... Cəbrayıl rayonunun Xələfli kəndindəndir... Bir az da dəqiqləşdirim ki, mənəm yaxın qohumumdur... Onu da deyim ki, və əlbəttə, çox təəssüflə deyim ki, son vaxtlar ziyalılığa, ziyalıların mənfə, açıq, daha çox qərəz baxışı yayılmaqdadır... bir çoxu ZİYALİYA qənim kəsilməyə bəhanə gəzir... Hə, onu da deyim, dinməmək, yaxud istəniləndən fərqli münasibət az qala xalqa xəyanət kimi izah olunur... Maraqlıdır ki, belələri, belə məqamlarda xalq deyəndə kimləri nəzərdə tuturlar...". Təkcə elə bu qeydlərin içərisindəki faktlar bəs edir ki, Çingiz Abdullayevi məhz buradan – Azərbaycandan baxmaqla Amerikada da, okeanın o tayında da görə bilərik. Yəqin ki, hər bir oxucu razılacaq; hər hansı bir ziyalını tənqid etmək qadağan deyil. Amma tənqid hüququndan sui-istifadə ilə hər hansı bir şəxsi, xüsusilə dünya şöhrətli bir yazıçını aşağılamaq cəhdləri qətiyyətlə məqbul hesab oluna bilməz. Şəddat Cəfərov kitabdakı ayrı-ayrı fəsiləri çox ustalıqla diqqətdən keçirir. Hər bir mətndə müəlliflərin sənətkarə sonsuz sevgi ilə münasibətlərini göstərən hissələri təhlilə çəkir və oxucu diqqətinə yönəldirlər.

Biz Çingiz Abdullayev haqqındakı tədqiqat əsərinin müəllifləri haqqında da Şəddat Cəfərovun məqaləsindən kifayət qədər dolğun informasiya alırıq. Bütün bunlar onu göstərir ki, yarıdıcılığını insanlığın mənəvi mühitinin qorunmasına həsr etmiş sənətkarlara ədalətsiz münasibət kütləvi halda tənqid oluna bilməz. Həm Şəddat Cəfərovun məqaləsinin, həm də Gülxani Pənahın və Tural Məzahirəğlunun tədqiqat əsərinin yazılması göstərir ki, Ç.Abdullayevi bir ziyalı kimi təqdir edən kifayət qədər ziyalı zümrəsi var.

"Əzəldən bağliyam söze" beşcildiyinin beşinci cildində maraqlı yazılardan biri də "Sözün işıq gücü" adlanır. Bu qeydlər Yədulla Ağazadənin "Pirlər bulagından novatorluğa" adlı esse kitabının təbliğinə həsr olunub. Şəddat Cəfərov yazısının əvvəlində Yədulla Ağazadənin mənsub olduğu ədəbi mühiti kifayət qədər dolğunluğu ilə oxucularına təqdim edir.

Ümumiyyətlə, Şəddat Cəfərovun düşüncəsinə görə hər bir sənətkar mənsub olduğu mühitin, xalqın, bütövlükdə millətin məsuliyyətinin daşıyıcısıdır. Sənətkarlar xalqın əxlaqı, mənəvi dəyərlərinin qorunmasına naminə bütün səyləri ilə mübarizə aparırlar və bu yöndə yorulmadan çalışırlar. İnsafən, Lənkəran Dövlət Universitetində fəaliyyət göstərən professor Yədulla Ağazadə Azərbaycan ədəbiyyatının cəfəqəş tədqiqatçılarından biri kimi tanınır. O həтта mənsub olduğu bölgənin ədəbi qüvvələrini də diqqətdən kənar qoymur. Bu məsələlərin Yədulla Ağazadə tərəfindən vicdanı meyarlarla işlənməsinə Şəddat Cəfərov məmnunluqla təqdir edir. Məlum məqaləsinin əvvəlində yazır: "Müstəqilliyimizin bərpası dövründən üzü bəri ədəbi-mənəvi sərhədlərimizin çox böyük sürətlə genişlənməsi diqqətimizi cəlb edir. İnkaronunmaq həqiqətdir ki, azad düşüncənin, mənəvi mühitin özünüifadə imkanları söz-sənət adamlarının yeni zirvələr fəth etməsi üçün əsasdır. Hər kəs cəmiyyətin mənəvi-əxlaqı kriteriyalarını qoruyaraq, xalqımızın dəyərlərini hiyf edərək ən müxtəlif iqtisadi və təbii ki, fərqli janrlarda söz demək imkanı qazanıb. Çox istedadlı yazıçılar, şairlər həyatın ən müxtəlif tərəflərinə nəzər yetirə bilər. İnsanları psixoloji tədqiqata cəlb etməklə yeni söz, yeni fikir meydanına cəsarətlə daxil olurlar. Həmişə düşünmüşəm ki, bir çox görkəmli sənətkarlarımız var ki, onların zəngin həyat və yaradıcılıq yollarını tədqiqata cəlb etmək, dəyərli əsərlərini öyrənmək və təbliğ etmək baxımından niyə az iş görülür? Doğrudur, əvvəlki dövrlərdə baxanda çox irəliləyib var. Tənqidçiləri kifayət qədər fəaldır. Publisistlər yeni ədəbi nümunələri diqqətə çəkmək üçün yazıları qələmə alırlar. Amma fundamental tədqiqatlar hələ də kifayət qədər deyil. Bu baxımdan görkəmli ədəbiyyatşünas, tənqidçi Yədulla Ağazadənin qədər bilənliklə qələmə aldığı və son illərdə işıq üzü görmüş tədqiqat əsərləri çox dəyərlidir. Onun Mirhəşim Talışlı, Məhəmmədhusəyn Əliyev, ümumiyyətlə, müasir ədəbiyyatımızın istedadlı qələm sahibləri haqqında yazdığı tədqiqat əsərləri dövrün tələbinə cavab verə bilər. Onun nəşr üçün təqdim etdiyi "Pirlər bulagından novatorluğa" adlı tədqiqat əsəri də mövzuya yenilikçi nəzərlə yanaşmasına görə mənəm də diqqətimizi cəlb etdi. Bu əsər görkəmli şair, yazıçı-publisist Əli Rza Xələflinin "Dağlarda duman qaldı" poemalar kitabı üzərində düşüncələr motivi ilə qələmə alınmış mükəmməl bir monoqrafıyadır". Onu da deyim ki,

bu kiçik mətnin içərisində kifayət qədər dolğun informasiya var. Oxucuya məlum olur ki, Şəddat Cəfərov haqqında yazdığı kitabın tədqiqat obyektini də yaxşı bilir. Bu barədə kifayət qədər dolğun məlumat sahibidir. Çünki "Pirlər bulagından novatorluğa" əsəri "Dağlarda duman qaldı" poemalar silsiləsi haqqında yazılıb. Elə bu poemalar kitabının özünü də Şəddat Cəfərov yüksək poliqrafik səviyyədə nəşr edib oxuculara təqdim edib.

Yədulla Ağazadə "Pirlər bulagından novatorluğa" tədqiqat əsərində sözün yeddi qat dərinliyəmənə varmaq gücündə olduğunu göstərə bilər. Ayrı-ayrı hissələri Şəddat Cəfərov maraqla izləyir, fikirlərini məntiqi ardıcılığını diqqətdən kənar buraxmır. Həтта onun müvafiq parçaya diqqətinin yaratdığı təəssürat onun özünü də təsirləndirir.

Şəddat Cəfərov bu tədqiqat əsərinin maraqlı formasını və formadan irəli gələn müəllif gözəşmələrini yeri gəldikcə ayrıca diqqətə çəkir. Tədqiqatçının hansı məqamlara fikir verdiyini, diqqət göstərdiyini formal olaraq göstərmir. Bunun səbəblərini araşdırır və eyni zamanda bu məqamın yazıçı düşüncəsindəki oks-sadani məhz öz rənginə, öz emosiyasına uyğun yazısına görə bilər: "Yədulla Ağazadə elə forma seçib ki, istər-istəməz oxucunun diqqətini cəlb edir. Beləliklə, oxucu müəllifin mövzudan-mövzuya keçidi ilə oxu zamanı yorulmadan irəliləyir. Oxucu çox rəngarəng düşüncə materialları ilə qarşılaşır. Ənənəvi olaraq tədqiqatçı öz əsərinə giriş əvəzi oxucu ruhunu öz cazibəsinə alan esse xarakterli bir düşüncələr də yazıb. Bu düşüncələrin giriş hissəsində müvafiq bir parçanı sözümlə qüvvət üçün mən də oxucuya təqdim etmək istərdim". Şəddat müəllim bu yanaşmadan sonra Yədulla Ağazadənin bədii sözə münasibətini şərtləndirən qeydlərə diqqətini yönəldir. Əlbəttə, o, sadəcə bir cümləni, bir misrəni də ayrıca qəbul edib, buna təhlili münasibət bildirir, fikrini oxucuya çatdırırdı. Ancaq belə etmir. O, Yədulla Ağazadənin bədii mətlə düşüncələrinin necə bağlılığına da marağ yəməldə bilir. Çox dəyərli bir parça, poetik söz düşüncəmizin üfqlərini genişləndirir və ən başlıcası, Y.Ağazadənin bədii

novatorluğa" tədqiqat əsərinin də üstün cəhətlərini təqdir edən müəlliflər də az olmadı. Şəddat Cəfərov məxsusi olaraq Yədulla Ağazadənin diqqət etdiyi ayrı-ayrı hissələr haqqında məmnunluqla şərhəbət açır. Xüsusilə "Dönməzlik yolu" adlı poemanın yaratdığı təəssüratın tarixi aspektdən də nə qədər dəyərli olduğunu səmimi yanaşmaları ilə göstərməyə çalışır. Sönməz Dönməz adlı azərbaycanlı qəhrəman cümhuriyyət uğrunda vuruşur. Nuru paşanın sədaqətli dostu səviyyəsinə yüksəlir. Son anda Salman Dönməz bütün repressiya qorxularına baxmayaraq ölkəni tərək etmir. Həyatının sürgünlərlə, həbslərlə yaşasa da vətəndə qalmağı üstün tutur.

Xalqımızın tarixi taleyi ilə bağlı bu hadisə və obrazların Yədulla Ağazadənin tədqiqatında əhatəli yer alması Şəddat Cəfərovun da xüsusi təqdirinə layiq görülür. Şəddat müəllim də öz nəvbəsində Nuru paşaya, Salman Dönməzə, Azərbaycan digər milli təəssübkeşlərinə yüksək dərəcədə rəğbətlə münasibətini əsərgəmir.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi "Dağlarda duman qaldı" poemalar silsiləsində maraqlı əsərlər var. "Bir acı xatirə" poeması bu cəhətdən xüsusi təqdirə layiqdir. Yədulla Ağazadə bu əsərin təhlilinə ayrıca bir fəsil həsr edir. Həmin hissədə erməni məkrinin, erməni hiyləsinin son noticədə Qarabağdakı vampirlik simasına necə gətirib çıxardığını maraqlı psixoloji detallarla göstərir. Şəddat Cəfərov həmin əsərdən maraqlı parçaları nümunə gətirir və ədəbiyyatımız üçün dəyərli bir əsər olduğunu qeyd edir. Onun qeydlərində Yədulla Ağazadənin "Pirlər bulagından novatorluğa" monoqrafıyasını yüksək dəyəri səmimi notlarla təqdim olunur. "Sözün işıq gücü" məqaləsinin axırında oxuyuruq: "Yuxarıda qeyd etmişdim. "Pirlər bulagından novatorluğa" əsəri nəşrə hazırlanana qədər ayrı-ayrı müəlliflər tərəfindən oxunub və bu əsərə kifayət qədər dəyərli rəylər verilib. Filoloq, tədqiqatçı Əli Bəbiroğlunun da rəyi mənəm üçün çox maraqlı göründü. Onun sözünün sonundakı məntiqi yekun mənəm də düşüncələrimin mahiyyətinə kifayət qədər işıq saldı". Şəddat Cəfərov bu qeydlərdən sonra adını

SÖZÜN CANLI VARLIQ GÜCÜ

sözə münasibətdəki fikir aydınlığını görə bilərik:

*"Ağ saçlı şaləyə boylansa q seyran-seyran,
Gözəllər çəşmə üstə soyulsa seyran-ceyran,
Sevgi dolu ürəklə dayansa q heyran-heyran,
Gözəlliyin önündə heyrat yol açar biza.*

Bəli, şair sözü, şair baxışı Haqdan gəlir. Təbiət, yurd gözəlliklərini vurğun gözəllər seyr etməklə, şükranə bir diləklə vəsf etməklə, sevgi dolu ürəklə gözəllik, paklıq önündə heyratdən donmaqla, Vətən gözəlliklərinə bəslədiyimiz vurğunluqlar sevgi, heyrat, qeyrat, yanğı, ağrı ilə gözümüzə, könümüzə aşına, həmdəm olur, kökdən gələn işığı, zəfəri, qüdrəti ən qatı qaranlıqlardan keçirib ömrümüzə işıqlı səbahlar gətirir. Necə ki, gətirir!". Yədulla Ağazadə esse düşüncələrində poetik mətndən necə güc alırsa, həmin gücün təsiri altında sanki özü də poetik mətn yaradır. Əlbəttə, fikir və düşüncələrinə nə qədər obrazlara büküldə, bütün aydınlığı ilə oxucuya da çatdırıla bilər. Ş.Cəfərov məhz bu məqamlarda bədii mətnin müəllifi ilə, tədqiqatçı müəllifin eyni müstəvidə necə göründüyünü bütün parlaqlığı ilə söze gətirir. Təsədüfi deyil ki, öz fikirlərini təsdiq üçün məmnunluqla yazır: "Əlbəttə, tədqiqatçı şairin oxucular arasında çox məşhur olan poemasından bir parçaya diqqəti təsədüfi cəlb etmir. Dörd misrənin içərisində şairin vətən mənzərəsinə sözlə tabloya çevirmək məharəti baxımından nümunə çox dəyərlidir. Və elə tədqiqatçının özü də oxucuya təqdim etdiyim düşüncələrdə sözün doğurduğu heyratın mahiyyətinə işıq salır. "Pirlər bulagından novatorluğa" monoqrafıyasının adı da diqqəti cəlb edir. Təkcə adın özü kifayət edir ki, müəllifin orijinal yanaşma tərzini elə bəri başdan qəbul edək". Şəddat Cəfərov təbiət etibarını ilə düşüncəsi geniş imkanlara malik müəllifdir. O, hər hansı bir mətndə qanadlı bir duyğu görkən, özü də emosional hissələrlə çalğışır. Sanki qanadlı ifadələr onun özünü də qanadlandırır. Bu mənada hər hansı bir bədii parça, tədqiqat əsəri onun qəlbində sərhədsiz düşüncələr meydanı açır. Bütün hallarda Şəddat Cəfərovun vicdanı yanaşması ilə tədqiqat əsəri layiq olduğu qiyməti alır. "Sözün işıq gücü" adlı əsəsinin sonunda Şəddat Cəfərovun əsərinə bu maraqlı mühitin münasibətini də unutmur.

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, "Dağlarda duman qaldı" poemalar silsiləsi çoxlu ədəbi-tədqiqat ustadlarının diqqətini cəlb etdiyi kimi Yədulla Ağazadənin "Pirlər bulagından

çəkdiyi müəllifin çox səmimi, poetik duyğulanmalarına da yer ayırır. Çünki hər bir yazının ruh etibarını ilə oxucu varlığına yol tapması üçün enerji gərəkdir. Günəş həyatın mənbəyi, enerji mənbəyidir. Elə sözdə də belədir, söz də özünün enerjisi ilə hərəkətdə olur və oxucunun ruhuna çatır. Əli Bəbiroğlunun qeydlərində olduğu kimi: "Hələlik sözümlə son verərək demək isyayirəm ki, Günəşi içənlərin başından dumanları əskik olmur, çətinliklər yaşasalar da Allahın nuru həmişə onlarla olur. Yer çarxı salıq və sadiq insanların eşqinə fırlanır. Günəş göz qamaşdırırsa gözü tutmaq, Günəşə ləkə yaxmaqdan daha rahat yaşamaq yoludur". Hər halda sözün işıq gücü Şəddat Cəfərovun bu qeydlərində bütün parlaqlığı ilə görünür. Onun məqalənin sonluğundakı cümlələr də göstərir ki, o, bir yaradıcı müəllif kimi ona görə söze bu qədər bağlıdır ki, sözün işıq gücünü görə bilər, duya bilər və doğru olaraq yazır: "Zənnimcə, ayındır. Reyçi həm tədqiqatçının, həm də tədqiqatçının obyekt olaraq seçim etdiyi yaradıcı insanın mənəvi mühitini bütün aydınlığı ilə görürək həyatın nizamını aydınların gücü, əlbəttə, mənəvi gücü ilə bağlayır. Şübhəsiz, mən də bu qeydlərlə razıyam. Yədulla Ağazadənin "Pirlər bulagından novatorluğa" monoqrafıyası nə qədər elmi əsər kimi oxunacaq bir o qədər də, bəlkə daha çox yazıçı düşüncəsinin paraleli kimi mütaliə olunacaq". Elə yazılar var ki, biz nə qədər geniş və əhatəli yazmaq istəsək də, hiss edirik ki, hələ düşüncələrimizi tam ifadə edə bilməmişik. Zənnimcə, Şəddat Cəfərovun "Sözün işıq gücü" adlı əsəsi də bu baxımdan xüsusi enerji mənbəyidir. Nə qədər yazmaq istəsən də yəne sözün tükənir.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi "Əzəldən bağliyam söze" kitabının beşinci cildində çox maraqlı yazılar var. Şəddat Cəfərov bu yazılarla göstərir ki, o həqiqətən ədəbi mühitimizlə birgə nəfəs alır. Onun qeydlərində Qəzənfər Paşayevin ədəbiyyatşünas, doktorşünas bir yazıçı obrazının mükəmməlliyini görə bilərik. Şəddat Cəfərov Anar haqqında xüsusi zövqlə, məmnunluqla yazır. Onu həm böyük yazıçı, dramaturq, kinorejissor, həm də böyük şəxsiyyət, ictimai xadim kimi xarakterizə edir. Yaxud, Sabir Rüstəmzadə haqqındakı qeydlərini də həyəcanlı oxumaq mümkün deyil.

Müasir ədəbi düşüncəmiz üçün "Əzəldən bağliyam söze" beşcildiyini çox dəyərli töhfə hesab etmək olar.